

ediplerin sözleri kullanılmıştır. Sözlükte madde başını oluşturan bazı harflerin mahreç ve sıfatları, ses özellikleri ve diğer harflerle bir kelimedede birleşme durumları hakkında bilgi verilmiştir.

Dil âlimlerinden yaptığı nakilleri eleştiren İbn Fâris bazan yalnız nakille yetinmiş, bazan görüşler arasında tercih yapmış, bazan da kendi kanaatini ortaya koymuştur. Bu arada Arap lehçelerine de yer vermiştir. Bunlar arasında en çok işaret ettiği Yemen lehçesidir. Bu konuda yararlandığı en önemli kaynak ise muhtemelen İbn Düreyd'in *el-Cemhere*'sidir. Eserin I. cildi ilk defa Kahire'de basılmış (1332), tamamı Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd (Kahire 1366), Züheyr Abdülmuhsin Sultân (I-IV, Beyrut 1404/1984, 1986), Hâdî Hasan Hammûdî (Küveyt 1405/1985) ve Şehâbeddin Ebû Amr (Beyrut 1414/1994) tarafından yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Fâris, *Mücmelü'l-luğa* (nşr. Züheyr Abdülmuhsin Sultân), Beyrut 1404/1984, neşredenin girişi, I, 33-50, 75, 77-78; Yâkût, *Mu'cemü'l-üde-bâ'*, II, 7; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 118; Hüseyin Nassâr, *el-Mu'cemü'l-'Arabi: Neş'etühü ve te-tavvürüh*, Kahire 1968, II, 466-477; Hâdî Hasan Hammûdî, *Ahmed b. Fâris*, Beyrut 1407/1987, s. 251-270; Siddîk Hasan Han, *el-Bülğa fi usûli'l-luğa* (nşr. Nezîr Muhammed Mektebî), Beyrut 1408/1988, s. 494-495; Bû Şettâ el-Attâr, *el-Me'â-cimü'l-'Arabiyye*, Rabat 1410/1990, s. 79-80; Yüsri Abdülganî Abdullah, *Mu'cemü'l-me'â-cimü'l-'Arabiyye*, Beyrut 1411/1991, s. 227-230; Kâzım Fethî er-Râvî, "Ahmed b. Fâris ve 'ilmü'd-delâle", *Mecelletü Âdâbi'l-Müstansırıyye*, sy. 12, Bağdad 1985, s. 125; M. Muhyiddin Mînovî, "Mücmelü'l-luğa", *el-Türâşü'l-'Arabi*, VI/24, Dımaşk 1986, s. 137-144.

ZÜLFİKAR TÜCCAR

MÜCRİM

(المجرم)

Günahkâr anlamında bir Kur'an terimi.

Sözlükte "kesmek günah ve suç işlemek" anlamlarındaki cürm kökünden türemiş bir sıfat olan mücrim "ağır günah işleyen kişi" demektir. Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, genelde "günah" mânasına gelen çeşitli kavramları izah ederken cürmü "ağır günah" ve mücrimi "kâfir" diye açıklamıştır (*el-Küllüyyât*, s. 40-41; krş. *Lisânü'l-'Arab*, "crm" md.).

Kur'an-ı Kerim'de mücrim kelimesi iki-ki tekil (Tâhâ 20/74; el-Meâric 70/11), diğerleri çoğul (mücrimûn, mücrimîn) şeklinde (meselâ bk. el-Enfâl 8/8; Yûnus 10/17; İbrâhîm 14/49) olmak üzere elli iki âyette geçmektedir. Bir âyette masdar halin-

de (Hûd 11/35), sekiz âyette de (meselâ bk. el-Mâide 5/2, 8; el-Mutaffifîn 83/29) değişik fiil kalıpları yer almaktadır. Bu âyetlerin çoğunda mücrim kavramı, dinî mânada en büyük suçu işleyenler konumunda bulunan kâfirlere işaret etmektedir. Bunların içinde peygamberlere ve müminlere zulmedenler, inananlar karşısında kibirlenip onları aşağılayan ve alaya alanlar (meselâ bk. Yûnus 10/13, 75; el-Hicr 15/12; el-Câsiye 45/31), Allah'a şirk koşanlar (er-Rûm 30/12-13) ve münafık olanlar da (et-Tevbe 9/65-66) vardır. Ayrıca Allah'ın âyetlerini yalanlamak da mücrimlikle nitelendirilmiştir (el-A'râf 7/40; Yûnus 10/17; es-Secde 32/22). Buradaki "âyetler" kelimesi, "ilâhî kitaplardaki pasajlar" mânasında olabileceği gibi "tabii nesnelere ve tabiatın işleyişinde gözlenen mükemmellik" anlamına da gelebilir. Mücrim kavramı bazı âyetlerde dinin temel ilkelerinden nübüvvet ve âhiret inancını benimsemekten kaçınanları ifade eder (meselâ bk. el-En'âm 6/147; en-Neml 27/66-69). Hz. Lût'un kavminden iman etmeyenler de insan onuruyla bağdaşmayan "aşırı derecede çirkin fiili" (fâhişe) işledikleri için mücrim olarak anılmıştır (el-A'râf 7/84; el-Hicr 15/58; ez-Zâriyât 51/32). Müddessir sûresinde beyan edildiğine göre (74/39-47) âhiret hayatında cennettekiler cehennemdeki mücrimlere kendilerini yakıcı ateşe sevkeden davranışlarını ne olduğunu soracak, onlar da şu cevabı verecektir: "Biz namaz kılmıyor, yoksulu doyurmuyorduk. Sürekli günah işleyenlerle beraber bulunuyorduk. Büyük hesap gününün vuku bulacağına inanmıyorduk. Nihayet ölüm karşımıza çıkıverdi" (ayrıca bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "crm" md.). Hadis literatüründe az sayıda geçen cürm kavramı mutlak mânada günahı ve günahkârı ifade eder (*Müsned*, VI, 57; Buhârî, "İftişâm", 3; Müslim, "Fezâ'il", 132-133).

Naslardan anlaşılacağı üzere mücrim iman esaslarını ve bunların gerektirdiği davranış kurallarını ihlâl eden, dolayısıyla ebediyen cehennemde kalmaya mahkûm edilecek olan âsi ve günahkâr kişidir. Elmalı Muhammed Hamdî, Kalem sûresinin 35. âyetindeki kullanıma dayanarak mücrim kelimesini müslimin zıddı olarak gösterir. Mücrim ve kâfirlerin cürmün kötü olduğunu bildiklerini, kendilerine yapılan kötülüğe hiddetlendikleri halde aynı kötülüğü işlemekte sakınca görmediklerini, cürmü arzularına göre yorumladıklarını ve işledikleri suçları cürm saymayıp helâl telakki ettiklerini belirtir. Ayrıca mücrimlerin âhireti inkâr ettiklerini, böylece vicdan-

larının üzerine perde çektiklerini ifade eder (*Hak Dini*, VII, 5289-5290).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "crm" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "crm", "İfş" md.leri; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "crm" md.; *Müsned*, VI, 57; Buhârî, "İftişâm", 3; Müslim, "Fezâ'il", 132-133; Ebû'l-Bekâ, *el-Küllüyyât*, s. 40-41, 802; Elmalı, *Hak Dini*, VII, 5289-5290; Reşid Rızâ, *Tefsirü'l-menâr*, VII, 452; X, 616; Sadık Kılıç, *Kur'an'da Günah Kavramı*, Konya 1984, s. 141-143.

HATİCE KELPETİN ARPAGUŞ

el-MÜCTEBÂ

(bk. es-SÜNEN [Nesâî]).

MÜCTEBÂ MİNOVİ

(مجتبی مینوی)

(1903-1976)

İrânlı ilim adamı ve edip.

Sâmerrâ'da doğdu. İlk eğitimini burada aldı ve dokuz yaşında iken ailesiyle birlikte Tahran'a gitti. Çeşitli medreselerde öğrenim gördükten sonra dârülfünuna girdi. Babası İsâ Şeriatmedârî'nin görevleri dolayısıyla Demâvend ve Lâhicân'da bir müddet kaldı. 1920'de Tahran'a dönüp dârülmuallimine girdi. Ardından mecliste stenograf olarak iki yıl çalıştı. 1928'de Eğitim Bakanlığı Kütüphanesi (daha sonra Millî Kütüphane) müdürlüğüne getirildi. Bir müddet sonra Paris'te ve ardından Londra'da İrânlı öğrencileri denetlemekle görevlendirildi. Bu sırada İngilizce öğrenmeye başladı. Tahran'a döndüğünde Eğitim Bakanlığı'nda beş yıl görev yaptı. 1940 yılında tekrar Londra'ya gitti. II. Dünya Savaşı boyunca Londra'da bir taraftan tahsilini ilerletirken diğer taraftan ders verdi. 1950'de kısa bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra İrân'a dönerek Tahran Üniversitesi'nde ders okuttu. Birçok ilmi kongreye katıldı; Amerika ve İngiltere'deki bazı üniversitelerde ders verdi. 1957-1961 yıllarında Türkiye'de İrân elçiliği kültür müşaviri olarak görev yaptı. Bu sırada Türkiye kütüphanelerindeki önemli Farsça eserlerin nüshalarını tesbit etti ve bugün Tahran Üniversitesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilen birer mikrofilmlerini aldı. Tahran'a dönüşünün ardından üniversitedeki görevine devam eden Mînovî 1969'da emekli oldu. Daha sonra Firdevsi'nin *Şâhnâme*'siyle ilgili kurumun başına getirildi.

Eserleri. İrân kültür ve edebiyatının ön-önde gelen simalarından biri olan ve 25.000